

Stanje na področju drog v Evropi do leta 2023 - pregled ter ocena nastajajočih groženj in razvoja dogodkov (Evropsko poročilo o drogah)

Zadnja posodobitev: 21. junij 2023

VSEPOVSOD, VSE, VSAKDO

Kompleksen izziv reševanja sodobnih težav, povezanih z drogami

Prepovedane droge pomembno vplivajo na evropsko zdravje in varnost

Ključno sporočilo analize *Evropskega poročila o drogah* za leto 2023 je, da je vpliv uporabe prepovedanih drog zdaj opazen skoraj **vsepovsod** v naši družbi. Skoraj **vse** s psihoaktivnimi lastnostmi se lahko potencialno uporabi kot droga. To pomeni, da lahko **vsakdo** posredno ali neposredno čuti vpliv uporabe prepovedanih drog in z njo povezane težave.

Vsepovsod

Danes so posledice težav z drogami vidne skoraj vsepovsod. Na nacionalni ravni se kažejo v kompleksnih političnih problemih, ki se zaostrejujejo; ti so npr. brezdomstvo, obvladovanje psihiatričnih motenj in kriminaliteta mladih. Opazno je tudi povečanje nasilja in korupcije, ki ju povzroča trg z drogami v nekaterih državah. Na mednarodni ravni se povečujejo težave z drogami v številnih državah z nizkimi in srednjimi dohodki, kar ogroža upravljanje in razvoj ter povečuje že tako velike težave na področju javnega zdravja in varnosti, s katerimi se srečujejo številne države.

Vse

Vedno pogosteje se opaža, da se na trgu z drogami lahko znajde skoraj vse, kar ima psihoaktivne lastnosti, pogosto napačno označeno ali v mešanica, zato potrošniki dostikrat morda ne vedo, kaj uporabljajo, to pa povečuje tveganje za zdravje ter ustvarja nove izzive na področju kazenskega pregona in zakonodaje.

Vsakdo

Vpliv tega razvoja pomeni, da bo zaradi uporabe prepovedanih drog, delovanja trga z drogami in s tem povezanih težav, vsakdo prizadet na tak ali drugačen način. Neposredno se to opazi pri osebah, ki imajo težave in potrebujejo zdravljenje ali druge storitve. Posredno se to kaže v novačenju ranljivih mladih v svet kriminala, obremenitvi zdravstvenih proračunov ter v socialnih stroških skupnosti, ki se bodisi ne počutijo varne, bodisi so njihove institucije ali podjetja ogrožena zaradi korupcije ali kriminalnih praks.

Stanje na področju drog v Evropi leta 2023 – pregled

Razpoložljivost večine prepovedanih snovi je še vedno velika

Analiza kazalnikov, povezanih s ponudbo pogosto uporabljenih prepovedanih drog v Evropski uniji, kaže, da je razpoložljivost vseh vrst snovi še vedno velika. Zdaj je za trg značilna razmeroma razširjena razpoložljivost obsežnejšega nabora prepovedanih drog, pogosto z veliko jakostjo in čistostjo. Še naprej potekajo obsežni zasegi prepovedanih drog, ki se v intermodalnih ladijskih zabojnikih pošiljajo v Evropo, pri čemer je infiltracija v trgovinske dobavne verige ključni cilj organiziranih kriminalnih združb. Evropa ostaja tudi pomembno območje proizvodnje nekaterih snovi, zlasti sintetičnih drog in konoplje.

Večja raznolikost ponudbe in uporabe drog povzroča nove izzive na področju zdravja in politik

Veliko razpoložljivost drog spremlja večja raznolikost snovi na trgu prepovedanih drog, zato so potrošniki izpostavljeni širšemu naboru psihoaktivnih snovi. Med njimi so nove sintetične droge, pri katerih so tveganja za zdravje pogosto malo znana. To vzbuja zaskrbljenost zaradi možnosti večje uporabe prepovedanih snovi na sploh in povečanja tveganj, povezanih z nekaterimi od njih. Osebe, ki uporabljajo droge, morda nevede uživajo močnejše ali novejše snovi ali mešanice snovi, ki lahko z medsebojnim delovanjem drog povzročijo morebitne neželene učinke, zato so lahko izpostavljeni večjemu tveganju za nevarne zdravstvene posledice, vključno z zastrupitvami in smrtjo.

Odzivi, ki temeljijo na dokazih, lahko delujejo, vendar pogosto niso dovolj razpoložljivi

Čeprav še vedno obstajajo pomembne vrzeli v znanju, zdaj zaradi raziskav in naložb v razvoj storitev na področju preprečevanja uporabe drog, zdravljenja zadvojenosti, zmanjševanja škode in podpore pri okrevanju bolje razumemo, kateri ukrepi bodo verjetno učinkoviti. Medsebojna povezanost značilnosti problemov, povezanih z uporabo drog, in drugih zapletenih vprašanj socialne politike pomeni tudi, da se bolj zavedamo potrebe po bolj povezanih in celovitejših odzivih. Zato so potrebne sinergije s politiko in prakso na drugih pomembnih področjih, vključno s podporo pri nastanitvi, splošnim zdravstvenim varstvom, storitvami za mlade in starejše, zagotavljanjem duševnega zdravja in sistemom kazenskega pravosodja. Vendar, razpoložljivost odzivov, specifičnih za prepovedane droge, in primeri dobro razvitih integriranih modelov oskrbe na evropski ravni so izjemno raznovrstni, in v številnih državah je treba vlagati še več v obe področji.

Odzivanje na bolj raznolike in kompleksnejše potrebe

Vse večja podpora izvajanju z dokazi podprtih ukrepov za preprečevanje uporabe snovi

Cilj preprečevanja uporabe snovi je preprečiti ali zakasniti uporabo psihoaktivnih drog. Osebam, ki so šele začele uporabljati snovi, morda to lahko pomaga preprečiti nastanek motenj zaradi uporabe drog. V preteklosti se je izkazalo, da niso vsi pristopi, uporabljeni na tem področju učinkoviti, a se zanimanje za opredelitev in izvajanje z dokazi podprtih programov preprečevanja povečuje. Doseganje tega cilja je zdaj podprto z vzpostavitvijo registrov programov preprečevanja, pobudami za usposabljanje in razvojem standardov kakovosti. Evropski program usposabljanja na področju preprečevanja je namenjen izboljšanju splošne učinkovitosti prizadevanj na tem področju. Več kot 25 držav članic EU in sosednjih držav ima zdaj nacionalne predavatelje evropskega programa usposabljanja na področju preprečevanja. Prizadevanja za preprečevanje podpira tudi [Xchange](#), evropski spletni register ocenjenih preventivnih ukrepov.

Dodatno je treba okrepiti izvajanje storitev za zmanjšanje škode

Uporaba prepovedanih drog povzroča različne akutne in kronične težave, znano pa je tudi, da prispeva h globalnemu bremenu bolezni. S tem povezani [ukrepi za zmanjševanje škode](#), kot sta [zdravljenje z opioidnimi agonisti](#) in zagotavljanje sterilne opreme osebam, ki si droge vbrizgavajo, so danes splošno sprejeti kot pomemben prispevek k zagotavljanju zdravstvenega varstva. Vendar sta razširjenost teh vrst ukrepov in dostop do njih v nekaterih državah članicah EU v primerjavi z ocenjenimi potrebami še vedno neustrezna. Nekateri države so vlagale tudi v novejši storitve, kot so prostori za uporabo drog, programi zagotavljanja naloksona za domačo uporabo in zmogljivosti za testiranje drog. Razpoložljivost teh storitev je še vedno omejena. Države se na splošno tudi ne strinjajo dovolj glede vprašanja, v kolikšni meri so ti ukrepi ustrezni. Zato obstaja potreba po nadaljnjih raziskavah in ocenjevalnih študijah za potrditev dokazov, potrebnih za informirano politično razpravo na tem področju.

Hitro spreminjajoče se stanje na področju drog v Evropi ustvarja nove izzive za zmanjševanje škode in obveščanje o tveganju

Večja raznolikost na področju razpoložljivosti in uporabe drog ustvarja tudi nove izzive pri razvoju in izvajanju storitev za zmanjševanje škode. Te storitve so potrebne za pomoč pri zmanjševanju tveganj za zdravje, ki izhajajo iz kompleksnejših vzorcev uporabe, novih snovi in zmesi snovi. Treba je na primer proučiti, kateri so [učinkoviti pristopi za zmanjševanje škode](#) pri uporabi drog, ne glede na to, ali gre za sintetične opioide, sintetične stimulanse, nove vrste in oblike izdelkov iz konoplje ali disociativne droge, kot je ketamin. Vedno bolj zaskrbljujoče so posledice nenamerne uporabe močnih snovi ali mešanic snovi. Ključna pozornost politik na tem področju se osredotoča na tvegano vedenje, na katero se usmerjajo storitve za zmanjševanje škode, ki tvorijo podlago z dokazi, ki podpirajo njihovo delovanje, in standarde kakovosti oskrbe. Vzporedno je treba razviti tudi učinkovite strategije obveščanja o tveganjih, s katerimi bi potrošnike opozorili na razvijajoča se tveganja na tem področju, zlasti tveganja, ki so povezana z novimi snovmi, medsebojnim delovanjem drog, zdravili z močnim učinkom ali načini uporabe.

Naložbe, potrebne za doseganje ciljev za zmanjšanje bremena nalezljivih bolezni

Osebe, ki si vbrizgavajo droge, so izpostavljene tveganju za [resne okužbe](#), kot sta virusna hepatitis B in C (HBV in HCV) ter virus človeške imunske pomanjkljivosti (HIV). Število okužb z virusom HIV, povezanih z vbrizgavanjem drog, se je v zadnjem desetletju zmanjšalo, vendar obstaja zaskrbljenost, da nizko število novih okužb, ki ga kažejo najnovejši podatki, morda vsaj deloma odraža zamudo pri diagnosticiranju zaradi prekinitve testiranja, ki jo je povzročila pandemija covid-19.

Obstajajo tudi drugi znaki, da so za doseg cilja v zvezi z odpravo aidsa in epidemije virusnega hepatitisa v Evropi do leta 2030 potrebne večje naložbe. Lokalni izbruhi okužb z virusom HIV na ravni mest, povezani z vbrizgavanjem stimulansov, se v Evropi v zadnjem desetletju ponavljajo, kar kaže, da so potrebna večja prizadevanja za zmanjšanje teh težav. Več kot polovica novih primerov okužbe z virusom HIV pri ljudeh, ki si vbrizgavajo droge, je bila diagnosticirana pozno, kar je povečalo tveganje za posledično obolevnost in smrt. Zagotavljanje igel in brizgalk je pomembno za zmanjšanje prenosa bolezni, vendar trenutno le nekaj držav dosega cilje, ki jih na tem področju priporoča Svetovna zdravstvena organizacija. V številnih državah obstajajo tudi ovire za uvajanje testiranja in zdravljenja HCV, posledice pa so nediagnosticirane in nezdravljene okužbe.

Za podkrepitev politik in ukrepov z dokazi so potrebni izboljšani toksikološki in forenzični viri podatkov

V *Evropskem poročilu o drogah* za leto 2023 so poudarjeni vse večji pomen sintetičnih drog, pojav novih snovi, nove proizvodne prakse na [trgu z drogami](#) in dejstvo, da se številne posledice, povezane z uporabo drog, poslabšajo zaradi medsebojnega delovanja drog, ki se zavestno ali nevede uporabljajo skupaj. Podobno zaskrbljenost vzbuja nadaljnje odkrivanje [sintetičnih](#)

[kanabinoidov](#) skupaj z [naravnimi kanabinoidi](#) v rastlinskem materialu. Vsa ta vprašanja podpirajo sklep, ki je prisoten povsod v letošnji analizi: da so viri forenzičnih in toksikoloških informacij postali bistveni za razumevanje dogajanja na trgu z drogami in posledic spreminjajočih se vzorcev uporabe drog na zdravje. Trenutno ti viri niso na voljo v zadostnem obsegu, kar ovira razumevanje pomembnih vprašanj, kot je vloga sočasne uporabe več drog pri predoziranjih. Pozitivno pa je, da bo nova agencija EUDA leta 2024 vzpostavila evropsko mrežo forenzičnih in toksikoloških laboratorijev, s ciljem okrepitei zmogljivosti in vire informacij na tem področju.

Vpliv vojne v Ukrajini na stanje na področju drog v Evropi

Več kot leto dni po ruski invaziji na Ukrajino, je država še vedno v humanitarni krizi, saj je konflikt resno prizadel ukrajinski zdravstveni in socialni sistem. Vojna je otežila dostop do zdravstvenega varstva, tudi do zdravljenja odvisnosti od drog. Da bi zagotovili neprekinjeno oskrbo oseb, ki se [zdravijo z opioidnimi agonisti](#), je ukrajinsko ministrstvo za zdravje vzpostavilo partnerstva z različnimi nevladnimi organizacijami. Poleg tega Ukrajinci še naprej iščejo zatočišče v Evropski uniji. Države EU so morale povečati svoje zmogljivosti, da so zagotovile oskrbo za razseljene osebe, ki uporabljajo droge. Pomemben del tega je zagotavljanje dostopa do jezikovnih storitev ter priznavanje vzporedne potrebe po zagotavljanju nastanitve, socialnega varstva in pomoči pri varstvu otrok. Zaradi uničenja osnovne infrastrukture in nestabilnosti konflikta sta delovanje sistemov za spremljanje drog in analiziranje sprememb stanja na področju drog v Ukrajini izredno otežena. Na podlagi informacij, ki so na voljo, se zdi, da se je razpoložljivost [heroina](#) v Ukrajini zmanjšala; vendar izgleda, da sta proizvodnja in uporaba sintetičnih drog manj prizadeti. Zdi se tudi, da vojna ovira trgovino s heroinom prek Srednje Azije in Kavkaza ter Črnega morja v Evropo. Možna posledica tega je, da se je morda povečal obseg [preprodaje](#) na drugih poteh v Evropo.

Konoplja: novi izzivi za politiko in prakso

Nacionalne politike na področju konoplje in regulativni izzivi postajajo vse bolj zapleteni

V politikah in regulatornih odzivih v zvezi s [konopljo](#) se vse pogosteje pojavljajo dodatni izzivi, ki jih prinašajo nove oblike in načini uporabe te snovi. Zdi se, da na razvoj dogodkov na tem področju deloma vpliva ustvarjanje trgov s konopljo za rekreativne namene v obeh Amerikah, deloma pa večje komercialno zanimanje za razvoj potrošniških izdelkov, ki vsebujejo izvlečke iz rastline konoplje. Področje nacionalnih politik glede konoplje v Evropi se postopoma širi in zdaj poleg nadzora nad prepovedano konopljo zajema tudi zakonsko ureditev nekaterih oblik konoplje za terapevtske namene in pojav komercialnih izdelkov, ki vsebujejo derivate iz rastline konoplje.

Za oceno učinka morebitnih sprememb predpisov o konoplji so potrebni izhodiščni podatki

Nekatere države članice EU tudi spreminjajo politični pristop k rekreativni uporabi [konoplje](#). Malta je decembra 2021 uzakonila gojenje doma in poleg nepridobitnih občinskih gojitvenih klubov tudi zasebno uporabo konoplje za rekreativne namene. Nemčija namerava dovoliti gojenje na domu in v nepridobitnih klubih, Luksemburg pa gojenje na domu; obe državi pričakujeta, da bo sistem prodaje razvit pozneje. Nizozemska preizkuša model zaprte dobavne verige konoplje za kavarne s konopljo, Češka pa je prav tako napovedala načrte za reguliran in obdavčen distribucijski sistem. Tudi Švica, ki ni članica EU, je začela izdajati dovoljenja za poskusne prodajne ali druge distribucijske sisteme za določene rezidente v nekaterih mestih. Ne glede na naravo morebitne spremembe politike na tem področju bo ocena njenega učinka odvisna od obstoja dobrih izhodiščnih podatkov, ki bodo zagotovili podlago za stalno spremljanje in ocenjevanje.

Razumevanje posledic velike razpoložljivosti in uporabe izdelkov iz konoplje za javno zdravje

Konoplja je prepovedana snov, ki se še vedno najpogosteje uporablja, in leta 2021 so količine [zasežene konopljne smole in marihuane](#) dosegle najvišjo raven v zadnjem desetletju, kar kaže na še vedno veliko razpoložljivost te droge. Letošnja analiza je na splošno pokazala, da je potrebno bolje razumeti težave, s katerimi se srečujejo uporabniki konoplje, ter obstoječe načine napotitve in možnosti zdravljenja. Konoplja naj bi po poročanjih predstavljala pomemben del novih primerov zdravljenja zaradi drog v Evropi, vendar se kaže, da so pri trenutnem stanju in praksah poročanja med državami precejšnje razlike. V pregledu, ki ga je pred kratkim izdelal center EMCDDA, so opazili povečano razpoložljivost psihosocialnih zdravljenj, kot so kognitivno-vedenjske terapije, za osebe, ki imajo težave z uporabo konoplje, vendar je na splošno še vedno treba bolje razumeti, v kolikšni meri uporabniki konoplje iščejo pomoč za svoje težave in katere vrste storitev bodo verjetno ustrezne za izpolnjevanje potreb na tem področju.

Diverzifikacija in ponarejanje

V Evropi je na voljo tudi vedno več različnih [izdelkov iz konoplje](#). Zajemajo izvlečke z močnim učinkom in užitne izdelke, ki so bili povezani s primeri akutne zastrupitve na bolnišničnih oddelkih za nujno zdravstveno pomoč. Leta 2021 se je na splošno povečalo število poročil o zeliščnih materialih, v katerem so bili poleg sintetičnih kanabinoidov odkriti THC ali drugi naravni kanabinoidi. To je razlog za zaskrbljenost, da se proizvodi iz konoplje, običajno z nizko vsebnostjo THC, ponarejajo z močnimi sintetičnimi kanabinoidi, kar poudarja pomen toksikološke analize za odkrivanje teh snovi. Ponarejeni rastlinski materiali so lahko videti kot naravna konoplja, zato se lahko pri prodaji nič hudega slutečim potrošnikom napačno predstavijo kot konoplja. Nekateri sintetični kanabinoidi imajo močan učinek in so bili povezani s predoziranji s smrtnim izidom ali brez njega. Užitni izdelki iz konoplje so prehrabni izdelki, običajno „sladčice“, prepojeni z izvlečkom iz konoplje, ki so od leta 2021 na nezakonitem evropskem trgu vse bolj dostopni. Ti izdelki predstavljajo tveganje zaradi vsebnosti THC in možnosti, da jih uporabniki, zlasti otroci, pomotoma zamenjajo z zakonitimi komercialnimi izdelki. Nekateri od teh užitnih izdelkov so na voljo v podobni embalaži kot komercialni izdelki in pri nekaterih vzorcih so ugotovili, da vsebujejo tudi sintetične kanabinoide, kar dodatno povzroča zaskrbljenost za zdravje na tem področju.

HHC – prvi polysintetični kanabinoid se pojavi na evropskem trgu prepovedanih drog

Raznolikost na trgu konoplje se je dodatno povečala maja 2022, ko je bilo ugotovljeno, da je v Evropi na voljo prvi polysintetični kanabinoid, [heksahidrokanabinol \(HHC\)](#). HHC je kemijsko podoben delta-9-tetrahidrokanabinolu (delta-9-THC), glavni psihoaktivni snovi v konoplji, in izgleda, da ima na splošno podobne učinke. Vendar pa farmakologija in toksikologija HHC pri ljudeh nista bili podrobno raziskani. V letu 2022 so HHC odkrili v dveh tretjinah držav članic EU, v nekaterih državah članicah EU pa so ga komercialno tržili in prodajali kot „zakonito“ alternativo konoplji. HHC se lahko razprši na marihuano z nizko vsebnostjo THC ali pomeša z njo, kar je na videz in po vonju lahko podobno prepovedani konoplji. Pojavlja se tudi v elektronskih cigaretah in prehrabnih izdelkih. HHC je verjetno sintetiziran iz kanabidiola (CBD), ki se pridobiva iz konoplje z nizko vsebnostjo THC. Po pojavu HHC so odkrili tudi druge [polysintetične kanabinoide](#), kar kaže na komercialni interes na tem področju. Novost teh oblik konoplje in pomanjkanje empiričnih dokazov pomenita, da obstaja precejšnja negotovost glede možnega vpliva teh snovi na zdravje ljudi.

Kokain in sintetični stimulanji so postali pomembnejši

Največja razpoložljivost kokaina doslej

Leta 2021 so države članice EU zasegle rekordne [303 tone kokaina](#). Trgovanje z velikimi količinami kokaina v intermodalnih komercialnih ladijskih zabojuh prek glavnih evropskih morskih pristanišč je danes pomemben dejavnik za veliko razpoložljivost te droge v Evropi. Vpliv velike razpoložljivosti kokaina povzroča skrb glede možnega povečanja zdravstvenih težav in stopnje kriminala, vključno z nasilnimi kaznivimi dejanji, povezanimi z [dejavnostmi trga z drogami](#). Veliki zasegi odražajo tudi okrepljena prizadevanja organov kazenskega pregona za zaustavitev trgovanja prek večjih evropskih pristanišč. Obstajajo pa tudi znaki, da skupine, ki se ukvarjajo s trgovino z drogami, pospešeno raziskujejo nove pristope, da bi zmanjšale nevarnost odkritja. Obstajajo dokazi, da se na primer osredotočajo na potencialno ranljiva manjša pristanišča v Evropski uniji in sosednjih državah. V Evropi zdaj obstaja tudi dobro uveljavljena proizvodnja sekundarnega kokaina, ki olajšuje uporabo inovativnih metod trgovanja, zato je odkrivanje kokaina, skritega v komercialnem tovoru, zahtevnejše.

Vse več dokazov o negativnem učinku velike razpoložljivosti kokaina

[Kokain](#) je zdaj druga najpogosteje prijavljena droga pri osebah, ki se prvič vključijo v zdravljenje, in po razpoložljivih podatkih o akutni toksičnosti zaradi drog, prijavljenih pri nadzornih bolnišničnih oddelkih za nujno zdravstveno pomoč. Razpoložljivi podatki tudi kažejo, da je bila ta droga prisotna v približno petini [primerov smrti zaradi predoziranja](#) v letu 2021. Umrljivost, povezana s kokainom, je zaradi metodoloških izzivov verjetno v naših sedanjih zbirkah podatkov podcenjena. Zdi se, da je večja razpoložljivost povezana tudi z nekaterimi znaki morebitne razširitve uporabe kokaina v bolj marginalizirane skupine, pri čemer v nekaterih državah poročajo o vbrizgavanju kokaina in uporabi crack kokaina.

Sintetični stimulanse – večja raznolikost na trgu prepovedanih drog, povezana s tveganji za javno zdravje

Tako kot uporaba kokaina je tudi uporaba [sintetičnih stimulansov](#) povezana s tveganji za telesno in duševno zdravje. Večina kazalnikov kaže, da se v Evropi še vedno najpogosteje uporablja amfetamin, ki je prepovedan sintetični stimulanse. Vendar se na tem področju raznolikost na trgu z drogami povečuje, saj obstajajo znaki, da metamfetamin in sintetični katinoni zdaj bolj kot v preteklosti prispevajo k težavam, ki so v Evropi povezane s stimulanse. Potrošniki lahko različne stimulanse dojemajo kot funkcionalno podobne in so jih zaradi razpoložljivosti novih izdelkov na trgu pripravljene preizkusiti. Ker so sintetični stimulanse lahko na voljo tudi v podobnih praških ali tabletah, potrošniki včasih ne vedo, kateri stimulanse ali mešanico stimulansov uporabljajo. Te droge je mogoče najti tudi v tabletah, ki se tržijo kot MDMA. Na splošno razvoj na tem področju pomeni, da so osebe, ki uporabljajo droge, bolj izpostavljene tveganju v zvezi s škodljivimi posledicami za zdravje, vključno z zastrupitvami, akutnimi in kroničnimi težavami z duševnim zdravjem, [nalezljivimi boleznimi](#) in [smrtjo](#), ker morda nevede uporabljajo močnejše ali novejši snovi in se vedejo zelo tvegano.

Boljše prepoznavanje vloge stimulansov pri težavah, povezanih z vbrizgavanjem drog

Osebe, ki si vbrizgavajo droge, so izpostavljene večjemu tveganju za okužbe, ki se prenašajo s krvjo, ali za smrt zaradi prevelikega odmerka drog. Čeprav se je v zadnjem desetletju v Evropi [uporaba drog z vbrizgavanjem](#) še naprej zmanjševala, to vedenje povzroča nesorazmerno raven škode, povezane s prepovedanimi drogami. V preteklosti je bil heroin glavna droga, povezana z vbrizgavanjem. Zdaj pa se pogosteje vbrizgavajo tudi druge droge, vključno s stimulanse in zdravili, bodisi samostojno bodisi v kombinaciji s heroinom ali drugimi opioidi. Vbrizgavanje stimulansov je povezano z bolj pogosto uporabo in je bilo razlog za lokalne [izbruhe virusa HIV](#) v mestih po Evropi. Tudi vbrizgavanje slabo raztopljenih [sintetičnih stimulansov](#), zdravil ali crack kokaina lahko poveča tveganje za vaskularne

poškodbe ali bakterijsko okužbo. Vbrizgavanje več drog hkrati tudi lahko poveča tveganje za [predoziranje](#). Razumevanje škode, povezane s spreminjanjem vzorcev uporabe drog z vbrizgavanjem, bo ključnega pomena za oblikovanje ukrepov za zmanjševanje škode, povezane s tem vedenjem.

Znaki povečane nestanovitnosti na trgu MDMA, vendar še vedno obstaja zaskrbljenost v zvezi z razpoložljivostjo izdelkov z visoko čistostjo

Trenutni podatki na splošno kažejo razmeroma stabilno stanje porabe [MDMA](#), čeprav je na nacionalni ravni precejšnja raznolikost. To stanje sledi obdobju, v katerem so kazalniki uporabe MDMA prikazovali začasno zmanjšanje uporabe v zgodnjih fazah pandemije covid-19, ko so ukrepi za omejevanje socialnih stikov ovirali nočno življenje in druge družabne dogodke, povezane z uporabo te snovi. Evropa ostaja pomembno središče [proizvodnje MDMA](#) za domačo potrošnjo in izvoz na trge zunaj EU. S tipično vsebnostjo MDMA 161 do 173 miligramov je splošna jakost tablet glede na pretekle standarde še vedno visoka, kar je povzročilo zaskrbljenost v zvezi s tveganjem za zdravje uporabnikov. V zadnjem času so se pojavili nekateri znaki, ki kažejo na morebitno zmanjšanje obsega proizvodnje, ugotovljenih je bilo tudi nekaj zmanjšanj vsebnosti MDMA v tabletah. Ni jasno, ali ti znaki pomenijo, da imajo proizvajalci težave pri pridobivanju sestavin za proizvodnjo ali pa prehajajo na proizvodnjo drugih snovi, po katerih je povpraševanje večje ali so bolj dobičkonosne, ali pa se trg odziva na zaznane povpraševanje uporabnikov po proizvodih z manjšo jakostjo. Na splošno pa so na evropskem trgu še vedno na voljo tablete in praški z visoko čistostjo, zato so te informacije pomembne za obveščanje o ukrepih za preprečevanje in zmanjševanje škode na tem področju.

Večja raznolikost pri razpoložljivosti in uporabi drog

Znaki, da je ketamin postal uveljavljena droga pri nekaterih skupinah

Količina [ketamina](#), ki je bila zasežena in prijavljena v sistem EU za zgodnje opozarjanje na pojav novih psihoaktivnih snovi, se skozi čas precej spreminja, vendar je v zadnjih letih ostala na razmeroma visoki ravni. To skupaj z drugimi informacijami kaže, da bo ketamin verjetno dosledno na voljo na nekaterih nacionalnih trgih z drogami in da se je v nekaterih skupinah bolj uveljavil kot izbrana droga. Ketamin se običajno snifa, lahko pa se tudi vbrizgava. Povezan je z različnimi akutnimi in kroničnimi škodljivimi učinki, odvisnimi od odmerka, ki pri dolgotrajnih uporabnikih lahko vključujejo urološke zaplete in poškodbe mehurja. Ketamin se morda dodaja tudi drugim zmesem drog, vključno s praški in tabletami MDMA. Prisoten je tudi v zmeseh, ki se prodajajo kot „rožnati kokain“, izdelek, za katerega se zdi, da vzbuja vse večje zanimanje uporabnikov. V Evropi se izraz rožnati kokain običajno nanaša na mešanice ketamina z drugimi sintetičnimi drogami, kot so amfetamini ali MDMA. Kot je navedeno drugje v *Evropskem poročilu o drogah* za leto 2023, ljudje, ki uporabljajo mešanice drog, morda ne vedo, katere snovi uporabljajo ali da so zaradi medsebojnega delovanja različnih drog lahko izpostavljeni večjim zdravstvenim tveganjem.

Zdravstveni pomisleki, ki jih je povzročila uporaba dušikovega oksida med mladimi

V [pregledu, ki ga je pred kratkim opravil center EMCDDA](#), je bilo ugotovljeno, da za doseganje omamljenosti v številnih državah članicah EU obstajajo znaki povečane uporabe dušikovega oksida, znanega tudi kot smejalni plin. [Dušikov oksid](#) se uporablja na številne komercialne načine in poteka razprava o tem, v kolikšni meri je ta snov povezana z negativnimi vplivi na zdravje, zlasti pri občasnih uporabnikih. Vendar je bila intenzivna in kronična uporaba dušikovega oksida povezana z zdravstvenimi težavami, vključno z zastrupitvami, opeklinami in poškodbami pljuč, v nekaterih

primerih dolgotrajne izpostavljenosti pa tudi s poškodbami živcev zaradi pomanjkanja vitamina B12. V nekaterih evropskih mestih je postalo problem smetenja zaradi drog tudi odlaganje manjših posod iz nerjavnega jekla. Zdi se, da je ta droga postala dostopnejša in cenejša, saj se je v nekaterih državah povečala ponudba večjih plinskih posod, namenjenih rekreativnim uporabnikom, kar lahko poveča tveganje za poškodbe pljuč zaradi večjega pritiska vsebine v posodah. Zato je na podlagi razpoložljivih informacij mogoče sklepati, da obstajajo močni argumenti za to, da naj storitve za preprečevanje uporabe drog in [zmanjševanje škode](#) pri svojem delu obravnavajo to snov. Zakonodajni pristopi k prodaji in uporabi te snovi se trenutno med državami razlikujejo.

Znaki, da se razpoložljivost in proizvodnja sintetičnih katinonov v Evropi povečujeta

[Sintetični katinoni](#), na primer 3-MMC in 3-CMC, ki se tržijo kot nadomestne snovi za droge, kot sta amfetamin in MDMA, se včasih pri prodaji napačno predstavljajo kot druge snovi. Čeprav je število zasegov še vedno razmeroma majhno, so pri nekaterih posameznih zasegih našli zelo velike količine sintetičnih katinonov, ki običajno izvirajo iz Indije. To skupaj z dokazi, da se sintetični katinoni [proizvajajo tudi v Evropi](#), kaže, da so te snovi vse bolj dostopne v Evropi, kjer lahko imajo v prihodnosti vse večjo vlogo na trgu stimulansov. Razvoj na tem področju ustvarja tudi nove izzive za kazenski pregon, saj so na primer v Evropo prevažali kemično zamaskirane in nenadzorovane oblike sintetičnih katinonov, ki so jih nato na lokalni ravni pretvorili v nadzorovane katinone. Glede na količine zaseženih kemikalij za proizvodnjo se zdi verjetno, da zdaj poteka obsežna proizvodnja za evropski in morda tudi druge trge.

Možne škodljive posledice naraščajočega zanimanja za terapevtske možnosti psihedeličnih drog

Klinično in javno zanimanje za morebitno terapevtsko uporabo nekaterih [psihedeličnih snovi](#), vključno z novimi in malo znanimi snovmi, narašča. Vedno več kliničnih raziskav preučuje možnosti različnih psihedeličnih snovi za zdravljenje različnih duševnih motenj. Nekatere raziskave se zdijo obetavne, vendar je na tem področju težko posploševati, deloma zato, ker je veliko raziskav še v povojih, deloma zaradi velikega števila proučevanih kemikalij in deloma zaradi širokega razpona pogojev, ki se proučujejo. Ti dogodki so bili deležni precejšnje medijske pozornosti, zato obstaja bojazen, da bodo spodbudili večjo eksperimentalno uporabo teh snovi brez zdravniške podpore, kar bi lahko za nekatere ranljive posameznike pomenilo, da bodo izpostavljeni tveganju za škodljive posledice. Hkrati obstajajo dokazi, da se v Evropski uniji in drugod izvajajo neregulirani programi, v katerih je uporaba psihedeličnih snovi vključena v programe dobrega počutja, terapevtske ali duhovno usmerjene posege.

Kompleksnejši izzivi, povezani z opiodi

V Evropi naraščajo težave z opiodi

[Heroin](#) ostaja najpogosteje uporabljan prepovedan opioid v Evropi in je tudi droga, ki povzroča velik del zdravstvenega bremena, povezanega z uporabo prepovedanih drog. Vendar razpoložljivi podatki kažejo tudi, da heroin nima več osrednje vloge, kot jo je imel nekoč, in zdi se, da imajo sintetični opiodi v nekaterih državah pomembnejšo vlogo pri težavah, povezanih z opiodi. [Količina heroina, zaseženega](#) v državah članicah EU, se je leta 2021 več kot podvojila in znaša 9,5 ton, Turčija pa je zasegla rekordnih 22,2 ton. Kljub tem velikim zasegom so bile ugotovljene le manjše spremembe v ceni ali čistosti heroina v maloprodaji in razpoložljivi podatki na splošno kažejo, da je razpoložljivost heroina še vedno razmeroma velika. Kljub temu je malo dokazov o kakšnem znatnem povečanju

števila uporabnikov heroina, saj kazalniki kažejo, da so uporabniki te droge v večini držav starajoča se kohorta ljudi, mnogi med njimi imajo dolgoletni stik z drogami in drugimi podpornimi službami.

Heroin ima manj pomembno vlogo pri težavah, povezanih z opioidi, vendar ostaja pomemben vzrok škode

Čeprav je [heroin](#) še vedno vključen v večino [smrtnih primerov, povezanih z opioidi](#), se je število držav, v katerih se to dogaja, na splošno zmanjšalo. Podatki o primerih akutne zastrupitve z drogami iz bolnišničnih oddelkov za nujno pomoč kažejo tudi, da je v nekaterih mestih heroin prepustil vodilno vlogo drugim opioidom. Zmanjšal se je tudi relativni pomen heroina kot razloga za [specialistično zdravljenje odvisnosti od drog](#). Ugotovitev, da se je osrednja vloga heroina pri problemih z drogami zmanjšala, se lahko na več načinov obravnava kot pozitivni razvoj, vendar je v zvezi s tem nekaj pomembnih pridržkov. Populacija ljudi v Evropi, ki uporabljajo heroin, ostaja velika, njihove zdravstvene potrebe in potrebe po podpori pa postajajo vse bolj zapletene. Med uporabniki opioidov so postali pogosti vzorci uporabe več drog hkrati in zdi se, da je medsebojno delovanje med drogami – heroin se pogosto uporablja skupaj z drugimi snovmi – postalo pomembnejši dejavnik pri povečanju tveganja za nastanek škode. Poleg tega so uveljavljeni in novi sintetični opioidi vse bolj povezani z obolevnostjo in umrljivostjo zaradi drog in so v nekaterih državah zdaj glavni vzrok težav, povezanih z opioidi.

Za zdravljenje starajoče se kohorte uporabnikov opioidov je potrebna večdisciplinarna podpora

Trenutne ocene kažejo, da je bila [zdravljenja z opioidnimi agonisti](#) leta 2021 deležna približno polovica oseb, ki so v Evropski uniji vključene v tvegano uporabo opioidov, in sicer približno 511 000 (vključno z Norveško in Turčijo 524 000). Razpoložljivi dokazi podpirajo zdravljenje z opioidnimi agonisti, saj so bili ugotovljeni pozitivni zdravstveni in socialni rezultati, vključno z zmanjšanjem tveganja za smrt. Več kot 60 % uporabnikov, vključenih v zdravljenje z opioidnimi agonisti, je zdaj starih 40 let ali več, mlajših od 30 let pa je manj kot 10 %. To pomeni, da morajo službe obravnavati kompleksnejši sklop zdravstvenih potreb v populaciji, ki postaja vse bolj ranljiva. Potrebni so učinkoviti načini napotitve k bolj splošnim zdravljenjem bolezni, povezanih s procesom staranja. Pri obravnavi te pogosto zelo marginalizirane skupine se je treba odzvati tudi na zapletene težave, ki niso povezane le z uporabo drog, temveč tudi s težavami z duševnim zdravjem, socialno izolacijo, zaposlitvijo in nastanitvijo. Zato je potrebno zagotoviti večji poudarek na vzpostavitvi učinkovitih večagencijskih partnerstev s splošnimi zdravstvenimi in socialnimi podpornimi službami.

Treba je bolje razumeti vlogo, ki jo ima uporaba več drog pri umrljivosti zaradi opioidov

Opioidi, običajno v kombinaciji z drugimi snovmi, ostajajo droge, ki so najpogosteje prisotne v [smrtnih primerih zaradi drog](#). Medtem ko se splošni trendi umrljivosti zaradi uporabe opioidov zdijo stabilni, se delež smrtnih primerov v starejših starostnih skupinah povečuje. Zdi se, da se vloga [heroina](#) v splošnih stopnjah umrljivosti v nekaterih državah zmanjšuje. Opozoriti je treba tudi, da se heroin redko uporablja sam, kar kaže na to, da je uporaba več drog običajna. Kadar so na voljo podrobne toksikološke informacije, se pri smrtih, ki so povezani s heroinom, pogosto ugotovi, da so bili prisotni tudi drugi opioidi in zdravila, ki so morda prispevali k smrti. Izgleda, da se število smrtnih primerov, ki so povezani s stimulansi, pogosto skupaj z opioidi, v nekaterih državah povečuje in stimulansi so pogosteje vključeni v smrtne primere pri mlajših starostnih kohortah. Zato je treba priznati, da imajo vzorci uporabe več drog pomembno vlogo pri umrljivosti, ki je posledica drog, kar poudarja potrebo po izboljšanju toksikoloških informacij. Medsebojno delovanje med drogami lahko pomeni tudi, da bo morda treba pregledati modele zagotavljanja storitev; uporaba stimulansov ali sintetičnih opioidov v kombinaciji s heroinom na primer vpliva na učinkovito izvajanje nekaterih ukrepov, namenjenih zmanjšanju tveganja v zvezi s predoziranje drog. Pri prevelikih

odmerkih, ki vključujejo močne sintetične opioide, je lahko na primer potrebna uporaba več odmerkov naloksona, ki je antagonist opioidov.

Medsebojno delovanje novih benzodiazepinov in opioidov

Pomanjkanje toksikoloških informacij trenutno pomeni, da vloge benzodiazepinov pri [smrtnih primerih zaradi opioidov](#) ne razumemo dovolj dobro. V Evropi so na voljo nenadzorovani in [novi benzodiazepini](#), vendar je zaradi omejenih podatkov težko komentirati obseg njihove uporabe. Kljub temu je na voljo dovolj dokazov, ki kažejo, da lahko te snovi pomembno vplivajo na zdravje, zlasti če se uporabljajo v kombinaciji z drugimi drogami. Pogosto so zelo poceni in jih morda uporabljajo mladi v kombinaciji z alkoholom, kar včasih lahko povzroči potencialno resne zdravstvene reakcije ali nenormalno vedenje. Povezani so tudi s povečanjem tveganja za smrt zaradi prevelikega odmerka opioidov, po najnovejših podatkih pa se je v nekaterih državah povečal delež smrtnih primerov zaradi prevelikega odmerka benzodiazepinov. Primer kompleksnosti na tem področju, ki morda trenutno obstaja na trgu z drogami, je Estonija, kjer so nedavno zasegli mešanice, ki vsebujejo nov sintetični opioid metonitazen in bromazolam, novi benzodiazepin.

Novi sintetični opioidi

Težave z drogami v Severni Ameriki so primer, kako lahko spremembe vzorcev razpoložljivosti in uporabe opioidov pomembno vplivajo na javno zdravje. V tej svetovni regiji so [močni derivati fentanila](#) v veliki meri izpodrinili opioide na recept in [heroin](#) ter postali glavno gonilo epidemije [smrtnih primerov, povezanih z opioidi](#). V Evropi poročajo o novih sintetičnih opioidih, ki bodo morda pogostejši na nekaterih območjih, vendar se trenutno vzorci razpoložljivosti in uporabe zelo razlikujejo od vzorcev, odkritih v Severni Ameriki, pri čemer so velike težave, povezane s temi drogami, večinoma omejene na nekatere severne in baltske države. Leta 2021 so države članice EU poročale o približno 140 smrtnih primerih, povezanih s fentanilom. Predvideva se, da je znaten del teh primerov povezan s fentanilom, ki je bil preusmerjen iz medicinske uporabe. Čeprav je ta ocena verjetno prenizka, ni primerljiva z več tisoč smrtnimi primeri, povezanimi s fentanilom, ki so bili v istem obdobju zabeleženi v Severni Ameriki. Kljub temu je bilo med letoma 2009 in 2022 na evropskem trgu z drogami ugotovljenih skupno 74 novih opioidov, pri čemer je sistem EU za zgodnje opozarjanje leta 2022 prejel uradna obvestila o enem dodatnem novem sintetičnem opioidu, v prvih štirih mesecih leta 2023 pa o treh. Vendar večina novih opioidov, odkritih v zadnjih letih, ne spada v skupino fentanilov, temveč med zelo močne benzimidazolske (nitazenske) opioide. Razpoložljive informacije iz zasegov, ostankov injekcijskih brizg in toksikoloških ugotovitev, o katerih so poročale baltske države, kažejo na povečanje razpoložljivosti in škode za javno zdravje (vključno s smrtnimi primeri, povezanimi z drogami) v letu 2022 v teh državah, zlasti v zvezi z benzimidazol opioidi in derivatom fentanila karfentanilom. V nedavnih zasegih so odkrili tudi nove sintetične opioide v zmesih, ki vsebujejo nov benzodiazepin in živalski sedativ ksilazin. O teh kombinacijah, imenovanih „benzo-dope“ oziroma „tranq-dope“, so poročali tudi v Severni Ameriki, kjer so bile povezane s povečanim tveganjem za smrt zaradi prevelikega odmerka. Ker so novi sintetični opioidi zelo močni, že majhna količina učinkuje kot večje število običajnih odmerkov in lahko predstavlja povečano tveganje za smrtno nevarno zastrupitev. To pomeni, da četudi so težave na tem področju trenutno razmeroma omejene, ta skupina snovi že predstavlja grožnjo, ki bi lahko v prihodnosti še bolj vplivala na zdravje in varnost v Evropi.

Evropa se mora pripraviti na morebitne posledice prepovedi gojenja opijskega maka v Afganistanu

Večina [heroina](#), ki se porabi v Evropi, izvira iz opijskega maka, ki je gojen v Afganistanu. Aprila 2022 so talibani napovedali prepoved [gojenja opijskega maka](#), zato se postavlja vprašanje, kakšne bodo posledice tega ukrepa za uporabo opioidov v Evropi. Potem ko so talibani avgusta 2021 prevzeli

oblast nad državo, se je ocenjena pridelava opijskega maka v letu 2022 povečala za skoraj tretjino. Vendar predhodni podatki za leto 2023 kažejo, da se je obdelovalna površina znatno zmanjšala. Zdi se tudi, da so vzporedni ukrepi, uvedeni za zmanjšanje proizvodnje metamfetamina, povzročili, da je ta oblika proizvodnje drog postala manj opazna in da je bila morda do neke mere omejena. Čeprav je za preverjanje teh ugotovitev potrebnih več dokazov, pa informacije, ki so trenutno na voljo, kažejo na možnost znatnega zmanjšanja proizvodnje opija in metamfetamina v Afganistanu v letu 2023. Vendar obstaja več razlogov, zakaj je dolgoročnejši učinek prepovedi gojenja opijskega maka težko napovedati. Zaradi gospodarskih težav, s katerimi se srečujejo kmetje v državi, bo morda na primer politično težko ohraniti to omejitev v daljšem časovnem obdobju. Poleg tega je zaradi zalog in dejstva, da običajno traja več kot 12 mesecev, preden se pridelek opija pojavi na evropskem maloprodajnem trgu z drogami kot heroin, še prezgodaj za napoved vpliva na razpoložljivost drog v Evropi. Če bo prepoved gojenja opija uveljavljena in trajna, bi lahko pomembno vplivala na razpoložljivost heroina. Prejšnja kratkotrajna prepoved proizvodnje opija v Afganistanu je povzročila pomanjkanje heroina v Evropi, kar je bilo v nekaterih državah povezano z dolgoročnimi spremembami vzorcev uporabe opioidov. To pomeni, da bi bilo pametno, če bi se Evropa pripravila na možne posledice morebitnega zmanjšanja razpoložljivosti heroina od leta 2024 naprej. Ena od možnih posledic bi lahko bila večja potreba po zdravljenju težav, povezanih z opioidi. Zaskrbljujoče je, da lahko pomanjkanje heroina povzroči povečano povpraševanje po sintetičnih opioidih. Ker je razvoj na tem področju še vedno negotov, je potrebno intenzivno spremljanje. Če se bodo pokazale spremembe, bodo morda potrebni blažilni ukrepi, ki bi lahko vključevali povečanje zmogljivosti za zdravljenje, pregled strategij za zmanjševanje škode in uvedbo zanesljivejših ukrepov kazenskega pregona, usmerjenih v ponudbo sintetičnih opioidov. Poleg tega obstaja tveganje v zvezi z dodatnimi varnostnimi izzivi, kot je povečanje tokov migrantov brez urejenega statusa iz Afganistana zaradi poslabšanja gospodarskih razmer med revnimi prebivalci na podeželju države.

Viri

Evropski center za spremljanje drog in zasvojenosti z drogami (2023), *Evropsko poročilo o drogah za leto 2023: Trendi in razvoj*, https://www.emcdda.europa.eu/publications/european-drug-report/2023_en